

Els enfoc d'aprenentatge dels estudiants universitaris. Canvis enfront dels ECTS.

Marina Elias Andreu

Resum:

En el present treball s'exposen un conjunt de teories sobre l'aprenentatge, que des de la perspectiva constructivista ens mostren que existeixen diferents camins (enfocs) d'aprenentatge dels estudiants universitaris, conceptualitzats per diversos autors. De tot el batibull de teories i conceptualitzacions que podem trobar s'ha decidit recollir la distinció entre aprenentatge profund i aprenentatge superficial, tenint en compte que al darrera hi podem trobar tant la concepció (percepció) com l'estratègia (aproximació) relacionada en cadascun dels diferents aprenentatges.

En un quadre resum ho veurem més clar:

	Superficial	Profund
Concepció	Por a fallar	Estudiar és positiu
Estratègia	Memorització rutinària	Maximització de significat

- Aproximació profunda: l'estudiant dirigeix la seva atenció a aprendre el text en ell mateix (el signe), té una concepció reproductiva, el qual significa que es veu forçat a mantenir una estratègia de memorització rutinària. El propòsit de l'estudiant és satisfer els requisits de la tasca amb el mínim treball possible, tot evitant el fracàs (Marín, 2002).
- Aproximació superficial: L'estudiant està més atent a completar la tasca augmentant el coneixement i les habilitats a l'hora que intenta buscar el contingut intencional del material d'aprenentatge (el significat). Busca comprendre tot considerant l'aprenentatge emocionalment satisfactori.

La definició bipolar entre aproximació profunda i superficial és un continuum on els estudiants es situen, evidentment, segurament apareixeran més grisos que situacions extremes.

Els autors que varen començar, a principis dels anys 70 a tenir en compte l'aprenentatge des d'aquesta perspectiva, intentaven entreveure quines eren les variables que podien influir en els canvis en l'aprenentatge. Alguns d'ells començaren a parlar de la influència de l'entorn directe de l'aprenentatge, és a dir la classe. Així es va començar a desenvolupar un gran volum de literatura que tractava el tema de l'ensenyança-aprenentatge i de la importància del paper del professor a l'aula.

Com tots sabem la importància del paper del professor i l'alumne a la classe torna a estar a boca de tots els professionals de l'àmbit. Es tornen a reprendre les idees que consideren que és imprescindible un ensenyament on els alumnes tinguin un paper més

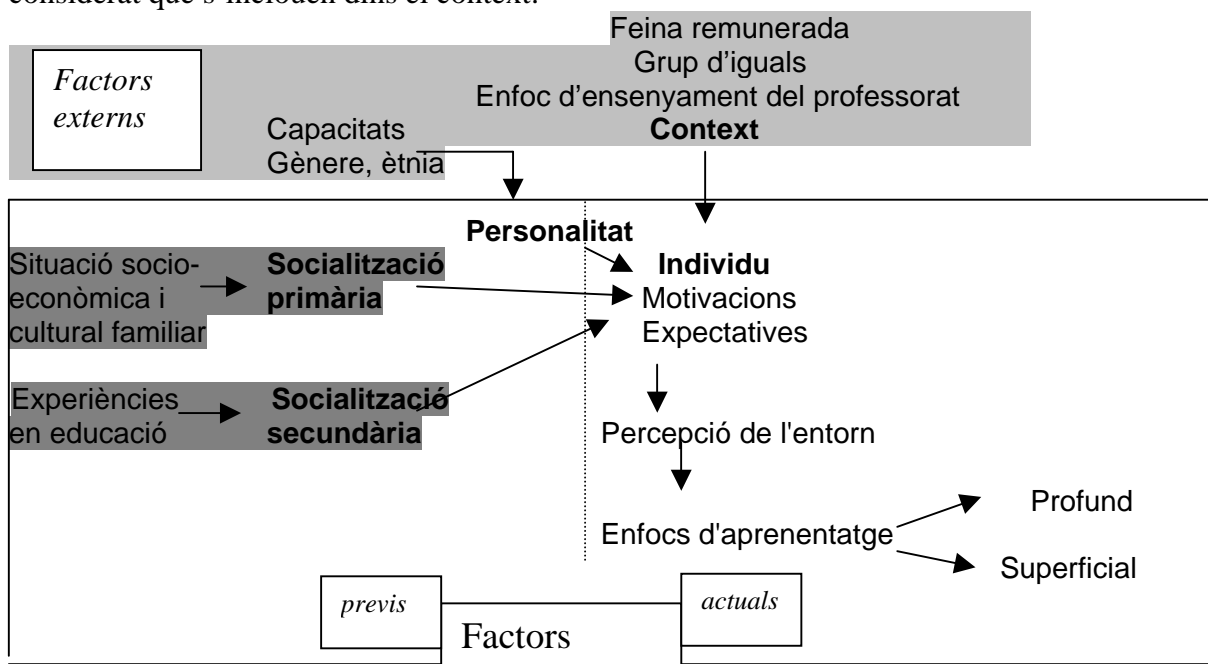
actiu per tal que aquests aconseguixin un aprenentatge més profund, aplicable i que perduri al llarg del temps.

Ara seria el moment d'introduir el paper que els ECTS poden comportar en els canvis en metodologia docent, avaluació i currículum a les nostres universitats i les previsible conseqüències que tots aquests canvis poden introduir. De totes maneres, les implementacions encara són molt incipients i és difícil exposar amb claredat què és exactament el què poden comportar els ECTS.

Nosaltres partim de la idea que la implantació dels ECTS, de manera general, comportarà un aprenentatge més profund per part dels alumnes, però alhora poden comportar dificultats en el procés d'ensenyament-aprenentatge, per tant, tant en els professors com en els estudiants. Un canvi tant gran en les assignatures a nivell docent, metodològic i d'avaluació pot comportar dificultats perquè ambdós s'adaptin en la nova situació. Així, en un sistema educatiu on els alumnes estan poc acostumats a participar i són recipients més aviat passius de coneixement, la implementació dels ECTS que comporta canvis tant importants en el procés d'ensenyament-aprenentatge pot implicar dificultats enormes als estudiants per tal d'adaptar's-hi.

Precisament el present treball pretén ser l'avaluació de la prova pilot dels ECTS en diverses assignatures, tot intentant entreveure si els alumnes vertaderament aprenen més (adquireixen un aprenentatge més profund) en aquestes assignatures reformades que en les assignatures tradicionals (definides a grosso modo com a classes magistrals amb avaluació al final del curs). També s'intenta entreveure quines són les variables que influeixen en l'adaptació d'un enfoc d'aprenentatge o un altre.

Però no hem de caure en el parany, com molts d'altres ja han fet, de considerar que els enfoc d'aprenentatge només són dependents del context, o de considerar el terme "context" en un sentit ampli. És imprescindible definir quins són els elements que considerem dins el context i quina és la influència exacta d'aquests en els enfoc a l'aprenentatge: en aquest apartat exposarem els diferents elements que nosaltres hem considerat que s'inclouen dins el context:

D'aquesta manera, la novetat del treball és la introducció de variables socials en l'aprenentatge dels estudiants. S'hipotetitza que variables socials com el gènere, els estils de socialització, l'entorn d'iguals i la situació socio-econòmica familiar influeixen en l'aprenentatge.

El treball de camp consisteix en el passí d'un qüestionari a 190 estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB. Els estudiants han contestat preguntes de situació personal i familiar. Després han contestat un qüestionari estandarditzat (SPQ de Biggs) pensant en el seu comportament en general i també per les assignatures reformades, on s'ha implantat la innovació docent (ECTS). Les assignatures reformades analitzades, durant el curs 2004-05 foren tres assignatures de Sociologia de l'Educació que s'imparteixen a diverses titulacions de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB.

A partir d'aquestes respostes es podia saber quin és l'enfoc general dels estudiants, i si aquest enfoc variava depenent de per quina assignatura contestaven. També es pot veure si les seves puntuacions en l'aprenentatge superficial o profund en el seu comportament general augmenten o disminueixen en relació a les preguntes de les assignatures concretes.

Es realitzà un Anàlisi de Components Principals amb el programari SPSS per tal de veure si la bateria de preguntes vertaderament conformaven de tipus d'estudiants: aquells que aprenien d'una manera més profunda i aquells que aprenien d'una manera més superficial

Un cop trets els factors, per tant vistos els diferents enfocs d'aprenentatge que reflexaven els estudiants es va decidir realitzar un seguit d'entrevistes (un parell per cada assignatura reformada analitzada) per poder corroborar les dades que s'havien extret de l'anàlisi quantitatiu i per recollir aquella informació que el qüestionari havia obviat. Així, també es varen realitzar set entrevistes personals a estudiants.

Conclusions:

Es demostra que els estudiants aprenen d'una manera més profunda en les assignatures on s'ha implementat la innovació docent. En general podem concloure que la innovació docent ha anat força bé per a la majoria dels estudiants encastats. Els resultats són positius si comparem les seves respostes entre el comportament general i el comportament en les assignatures específiques, però sobretot podem afirmar que han anat molt bé si comparem els resultats entre les assignatures reformades i les assignatures de control. Es demostra que en les assignatures reformades augmenta l'aprenentatge profund i sobretot disminueix l'aprenentatge superficial.

No podem dir que els resultats siguin exactament els mateixos per les tres assignatures reformades ni en tots els alumnes, en alguns casos els resultats totals exposen que disminueix tant l'aprenentatge profund com el superficial, però en aquest cas la disminució del superficial sempre és molt major. Segurament la variabilitat dels resultats en les tres assignatures reformades prové de la diferent experiència dels docents i de situacions especials que s'ha produït al llarg d'un dels cursos avaluats.

Es demostra que no funciona igual de bé per a tots els alumnes i que hi influeixen variables les experiències prèvies en educació i la pròpia situació de l'entorn social. Tot i que el resultat quantitatiu analitzat no són extremadament aclaridors, podem afirmar, també gràcies a l'aportació de les entrevistes realitzades, que els estudiants viuen de manera diferent els canvis en les assignatures. Per alguns d'ells els va molt bé que les assignatures busquin una participació més activa dels alumnes, però en d'altres aquests canvis només comporten complicacions que no els ajuden gaire.

Tampoc podem afirmar la influència directa de les variables socials, com els estudis o la professió dels pares, en el diferent aprenentatge dels estudiants, però sí que podem afirmar que un discurs positiu (relacionat amb el tipus de socialització primària) envers l'educació en tot l'entorn de l'alumne juga, sens dubte, un paper important perquè aquest decideixi a continuar estudiant. A través de la introducció de les variables socials en el model podem afirmar que per aquests estudiants validem la hipòtesi que en l'aprenentatge dels estudiants hi influeixen multitud de variables, algunes d'elles tingudes en compte. Hi influeixen variables com les experiències prèvies en educació (docència a secundària), la situació socio-econòmica i cultural familiar (estudis dels pares), el tipus de socialització familiar (suport i expectatives dels pares), i les motivacions dels estudiants (els motius de tria de la carrera). Considero que una de les aportacions més interessants que ens ha aportat la present investigació és la visualització de la relació entre la socialització dels pares, la motivació dels estudiants i en conseqüència en el seu aprenentatge. De ben segur que serà summament interessant endinsar-se en aquesta relació per acabar de veure quina és la influència exacte de les variables. Sembla que els pares que desenvolupen un discurs positiu envers l'estudi, amb un alt suport afectiu i unes altes expectatives, els fills desenvolupen una motivació expressiva envers l'estudi, i per tant un aprenentatge més profund.

A partir de les dades extretes, podem constatar que es veu força clara la relació entre la socialització que els estudiants han rebut dels seus pares i el seu posicionament en front dels estudis. Totes comparteixen uns pares amb un alt suport afectiu i unes altres expectatives que desenvolupen i comuniquen de manera reiterada la importància de l'estudi en la vida dels fills. Els pares ajuden els seus fills en tot el que està a les seves mans i motiven constantment als fills perquè estudiïn, aquesta manera d'actuar, provoca, en les entrevistes, segons la seva pròpia visió, una disposició molt positiva cap als estudis. Tal i com passaven en el cas dels resultats de les enquestes, per a les famílies que exerceixen un alt control, la relació no és tant clara.

Són interessants els resultats en relació a la influència del tipus de docència que les estudiants han tingut a l'escola primària i secundària. Podem afirmar la hipòtesi que aquells estudiants que provenen d'unes experiències passades en docència tradicional (classes poc participatives) tenen més dificultats per adaptar-se a les assignatures reformades i afirmen que no consideren aquests canvis gaire positius.

En referència a les motivacions, es conclou que aquells alumnes que desenvolupen una motivació expressiva tendeixen a desenvolupar més fàcilment un aprenentatge profund que aquells que desenvolupen una motivació instrumental.

Igualment, podem destacar els resultats en relació a la via d'entrada a la universitat, podem afirmar que aquells estudiants que provenen de la Formació

Professional i les Mòduls tenen un aprenentatge més superficial que aquells que provenen de COU o Batxillerat.

Respecte al tema dels ECTS també podem afirmar que és molt possible que aquests canvis comportin dificultats per aquells estudiants, avui en dia la majoria, que només estan acostumats a seguir una docència tradicional, on el seu únic paper és prendre apunts i reproduir el coneixement adquirit al dia de l'examen. Recollint un número tant reduït d'estudiants seria massa agosarat fer afirmacions massa taxatives en aquest tema, però considero que queda força manifest, sobretot en les entrevistes, les dificultats que exposen alguns estudiants quan se'ls hi fa canviar la seva concepció i les estratègies respecte al procés d'ensenyament-aprenentatge.

Paraules clau: innovació docent, enfocis d'aprenentatge, aprenentatge profund i superficial, entorn educatiu, entorn social.